

3. Каузова А. Г. Теория и методика обучения игре на фортепиано : учеб. ТЗЗ пособие для студентов высш. учеб. заведений / А. Г. Каузова, А. И. Николаева. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 368 с.
4. Ковалёв А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1969. – 391 с.
5. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін / О. П. Рудницька. – К., 1998. – 351 с.
6. Савшинский С. И. Пианист и его работа / С. И. Савшинский. – Л. : Сов. комп., 1961. – 271 с.
7. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности : учеб. пособие / Ю. А. Цагарелли. – СПб. : Композитор С-П., 2008. – 368с.

УДК: 378:78.071.2

Чжан Лу

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНО-ГРУПОВИХ ФОРМ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В статтєе рассмотрено проблему разнообразия форм дирижерско-хоровой подготовки будущих учителей музыки к работе в общеобразовательных учебных заведениях, начертано роль индивидуально-групповых форм обучения в формировании ключевых профессионально-педагогических компетентностей.

Специфика индивидуально-групповых форм организации обучения предусматривает формирование специальных знаний, умений и навыков в воссоздании хоровых образов и стремлении к творческой духовной самореализации.

Учеными и практиками Украины, Китая и других стран определены основные стратегии развития художественно-педагогического образования, внедрения эффективных форм и методов подготовки будущих учителей музыкального искусства, в частности, дирижерско-хоровой.

В этой связи, по нашему мнению, проблема обогащения форм организации музыкально-педагогического обучения студентов не теряет своей актуальности. Наука четко разграничивает три основные формы подготовки: индивидуальная, групповая и коллективная (фронтальная), а дирижерско-хоровая практика требует тесной взаимосвязи этих форм обучения. Наличие таких противоречий свидетельствует о необходимости разработки системы специальной подготовки будущих учителей музыкального искусства в индивидуально-групповых формах обучения, которая учитывает и научный, и практический компоненты.

In the article the problem of variety of forms of bandleader-choral preparation of future music masters is considered to work in general educational establishments, the role of individual-group forms of teaching is traced in forming of key professional-pedagogical competitions.

The specific of individual-group forms of organization of teaching foresees forming of the special knowledge, abilities and skills in the recreation of choral appearances and aspiring to creative spiritual self-realization.

Basic strategies of development of artistic-pedagogical education, introductions of effective forms and methods of preparation of future music masters, are certain scientists and practices of Ukraine, China and other countries, in particular, bandleader-choral.

We will define that the problem of enriching of forms of organization of the musical-pedagogical teaching of students does not lose the actuality. Science differentiates three basic forms of preparation expressly: individual, group and collective (frontal), and bandleader-choral practice requires close intercommunication of these forms of teaching. The presence of such contradictions testifies to the necessity of development of the system of the special preparation of

future music masters for the individual-group forms of teaching, which takes into account scientific, and practical components.

Модернізація системи вищої мистецько-педагогічної освіти потребує пошуку і впровадження у навчальний процес нових наукових концепцій та розробки ефективних форм і методів навчання та виховання молоді, підготовки фахівців – майбутніх учителів музичного мистецтва – відповідно до потреб сучасної школи.

У високорозвинених країнах світу всі ланки освіти мають на меті відродження власних національних традицій і духовних цінностей. Тому на майбутнього учителя музики покладено місію збагачення культурно-освітнього і духовного потенціалу суспільства. Державна освітня програма КНР враховує потребу у висококваліфікованих спеціалістах і підтримує тенденцію серед китайської молоді до здобуття професійного досвіду в країнах Європи і, зокрема, в Україні.

Слід підкреслити, що саме в Україні протягом багатьох століть сформувались свої особливі традиції хорового мистецтва, які істотно впливають на специфіку підготовки майбутніх учителів музики до роботи в загальноосвітніх закладах. Тому важливе місце в системі такої підготовки займає саме диригентсько-хорова її складова, що передбачає формування певних виконавських, методичних і менеджерських компетентностей, фахових знань, умінь і навичок у створенні художнього образу та реалізації прагнення до творчого самовираження у професійній діяльності.

Підкреслюючи важливість діяльності учителя музики як керівника учнівського хору зазначимо, що її здійснення на належному рівні потребує:

- знання змісту організаційної та навчально-виховної роботи в учнівських аматорських хорових колективах;
- володіння методами індивідуальної, групової та колективної роботи з учасниками хору;
- засвоєння основних форм роботи хормейстера над педагогічним репертуаром та методів і прийомів його адаптації для певного складу виконавців;
- володіння методами засвоєння учнями хорових творів на належному рівні;
- опанування технології репетиційної роботи і концертно-виконавської діяльності тощо.

Формування у майбутніх учителів означених компетентностей має здійснюватись у різних формах фахового навчання. Аналіз останніх досліджень та публікацій дає підстави стверджувати, що у розв'язанні проблеми методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в різних формах фахового навчання є певний досвід: розроблено концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів музики (Е. Абдуллін, А. Козирь, О. Олексюк, Г. Падалка, Т. Пляченко, О. Рудницька, О. Ростовський, О. Щолокова та ін.); визначено загальні культурологічні та мистецтвознавчі основи фахової підготовки хорових диригентів (А. Авдієвський, Г. Єржемський, В. Живов, Л. Іконникова, С. Казачков, А. Лашенко, Л. Зинов'єва, Ю. Кузнецов, В. Семенюк та ін.) досліджено можливості підготовки майбутніх учителів музики у хоровому класі, принципи формування у студентів вокально-хорової майстерності у навчальних колективах (Л. Безбородова, С. Казачков, К. Матвєєва, П. Ніколаєнко, Т. Первушина Т. Петрова та ін.); розроблено методики розвитку співацького голосу дитини в учнівському хорі (Ю. Алієв, Д. Огороднов, Н. Орлова, Г. Стулова, Г. Струве, Л. Хлебнікова, та ін.); визначено сутність форм навчання у загальнопедагогічному аспекті (І. Бех, Н. Гавриш, С. Гончаренко, В. Онишук, М. Скаткін, О. Сухомлинська, М. Фіцула та ін.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблем організаційних форм підготовки майбутніх учителів музики засвідчив, що зміст їх, здебільшого, стосується підготовки

фахівців виконавського профілю, без урахування педагогічної складової. Схожі тенденції спостерігаються і в працях китайських науковців (Мей Лань Фан, Оуян Юй-цень, Фан Динь, Сюй Динь Чжун). Тому актуальною залишається проблема підготовки учителів музичного мистецтва до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах і, зокрема, в якості керівників учнівських хорів. Важливо також забезпечити обмін досвідом провідних хорових шкіл України та Китаю із таких питань:

- оптимізація організаційних форм диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики;
- формування системи компетентностей як показника готовності молодих фахівців до диригентсько-хорової роботи з учнівськими колективами у загальноосвітніх навчальних закладах;
- налагодження творчої взаємодії “викладач – студент” на основі міждисциплінарного підходу.

Загальнотеоретичні положення у педагогіці та психології, поняття “форми навчання” чітко визначене і структуроване. За В. Онищуком та М. Фіцулою форми організації навчання – зовнішнє вираження узгодженої діяльності педагогів та учнів, що здійснюється у встановленому порядку і в певному режимі [1; С. 165-166].

У працях О. Рудницької знаходимо таке визначення: “Форми навчально-виховного процесу – зовнішній бік організації діяльності вчителя (викладача) й учнів (студентів), що відбувається за встановленим порядком у певному режимі” [2; С. 158]. Науковець також виокремлює самостійну навчальну роботу студентів і такі індивідуальні форми роботи як індивідуальне навчання (робота з одним студентом), індивідуалізоване (диференційоване) навчання (робота з групою, яка створюється із загальної кількості студентів курсу шляхом їх диференціації за ознаками подібних індивідуальних властивостей) [2; С. 146].

Застосування ж у системі мистецької освіти різноманітних організаційних форм забезпечує результативність навчання [3; С. 212]. Проте однозначної загальноприйнятої класифікації форм навчання не існує. Що ж стосується організаційних форм навчання в процесі диригентсько-хорової підготовки студентів мистецько-педагогічних вузів, то у цьому аспекті спостерігаються деякі протиріччя. З одного боку наука чітко розмежує три основні форми підготовки: індивідуальна, групова і колективна (фронтальна), з іншого – диригентсько-хорова практика вимагає тісного взаємозв'язку цих форм навчання. Наявність таких протиріч свідчить про необхідність розробки системи фахової підготовки майбутніх учителів музики в індивідуально-групових формах навчання, що враховує і науковий, і практичний компоненти.

Результати вивчення науково-методичної літератури з предмету дослідження дозволяють, провівши певні аналогії, виокремити дві категорії індивідуально-групових форм диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики: теоретичну і практичну. Теоретична підготовка здійснюється у теоретично-індивідуальних і теоретично-групових формах навчання, а практична – на індивідуальних і групових заняттях виконавсько-творчого спрямування (див. табл. 1).

Організація індивідуально-групових форм підготовки студентів до роботи зі шкільними хорами має професійно-педагогічне спрямування і здійснюється відповідно до розробленої програми спецкурсу “Методика роботи зі шкільним хором”, “Хоровий клас” та “Практикум роботи з хором” і предметів з хорового диригування, хорознавства та хорового аранжування, а також передбачає міждисциплінарний зв'язок з такими предметами як методика музичного виховання, основний (додатковий) музичний інструмент, постановка голосу, теорія музики, музична література, сольфеджіо і гармонія.

**Індивідуально-групові форми диригентсько-хорової
підготовки майбутніх учителів музики**

Категорії підготовки	Форми навчання		Мета
Теоретична	Теоретико-індивідуальні	Робота з фаховою літературою (підручниками, посібниками, репертуарними збірками, інтернет-публікаціями тощо)	Вивчення науково-методичних і мистецтвознавчих аспектів диригентсько-хорової роботи учителя музики, опрацювання нотного матеріалу тощо
		Написання анотацій	Історико-стильовий, музично-теоретичний та виконавський аналіз хорових творів
		Створення навчально-дослідних проєктів (рефератів, курсових, дипломних)	Дослідження актуальних проблем диригентсько-хорової діяльності учителя музики у загальноосвітньому навчальному закладі
	Теоретико-групові	Лекції	Сприймання студентами навчальної інформації і музичного матеріалу.
		Консультації	
		Майстер-класи	
Практична	Заняття виконавсько-творчого спрямування	Індивідуальні заняття (індивідуальне виконавство, гра партитури на інструменті, диригування твору)	Формування диригентського апарату та навичок керівництва хоровим колективом
		Групові заняття, репетиції, концерти (колективне виконавство, спів у хорі)	Формування синхронності партнерів хорового колективу, інтонаційної злагодженості виконавців однієї партії, однорідності тембрального забарвлення голосів, підпорядкованості виконання єдиній гармонічній і метроритмічній структурі твору та диригентському жесту
		Робота з хоровим колективом	Розвиток творчих здібностей і формування навичок хорового аранжування або перекладення твору, роботи з навчальним хором протягом семестру, концертного диригування хором

Засвоєння студентами спецкурсу “Методика роботи зі шкільним хором” відбувається під час лекцій та занять виконавсько-творчого спрямування і спрямоване на формування професійно-педагогічних компетентностей майбутнього учителя музики – керівника шкільного хору. Під час лекційних занять студенти вивчають основні положення теорії хорового виконавства та методики роботи з різноманітними за кількісним і якісним складом учнівськими колективами. На заняттях виконавсько-творчого спрямування студенти опановують методи роботи з народними та дитячо-юнацькими хоровими колективами (проектування і моделювання педагогічних ситуацій; методи репетиційної роботи; робота диригента над навчальним і концертним репертуаром тощо). Зміст теоретично-індивідуальних форм навчання визначено такими видами роботи як опрацювання літератури з теорії і методики хорового виконавства, підготовка проектів роботи над конкретними хоровими творами (адаптація творів для виконання учнівським колективом певного складу, написання рефератів з методики роботи над конкретними творами, підготовка практичних етапів практичної роботи над твором тощо).

“Практикум роботи з хором” відбувається на заняттях виконавсько-творчого спрямування і має на меті формування у студентів особистісних та практичних компетентностей майбутнього учителя музики – керівника шкільного хору. У навчальному хорі задіяні студенти різних курсів, тому форми організації цього виду діяльності розраховані на активну участь студентів молодших курсів (моделювання нестандартних педагогічних ситуацій, виконання завдань, поставлених студентом-диригентом; спостереження за роботою старшокурсників з хоровим колективом тощо). Навчальна діяльність студентів випускних курсів на практикумі роботи з хором полягає в опануванні технології практичної роботи з хоровим колективом, моделюванні професійної діяльності керівника учнівського хору (організаційні моменти, підготовка матеріалів до репетиції та концерту; розспівування та настроювання голосів; вокально-хорова робота по партіях; робота над творами шкільного репертуару тощо).

На індивідуальних заняттях з хорового диригування студенти опановують техніку хорового диригування (засвоєння різних метричних схем і різних видів диригентського жесту; розподіл функцій рук; формування штрихової техніки та техніки звуковедення; тактування пауз, фермат; робота над ритмічними, динамічними, темповими нюансами тощо), а також засвоюють основи роботи з хоровою партитурою, специфіку й прийоми диригування хоровими колективами у процесі вивчення різностильових творів тощо.

Заняття з хорового аранжування відбуваються переважно у теоретично-групових та теоретично-індивідуальних формах. Навчання з цього класу полягає у набутті студентами теоретичних знань з основ хорового аранжування, формуванні навичок аранжування, перекладення й обробки музичного матеріалу для різних складів хорових колективів; адаптація творів різного рівня складності; оволодіння основами комп’ютерної роботи з музичними редакторами (друк партитур, звукозапис, зведення, масте ринг тощо).

Таким чином, індивідуально-групові форми диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах передбачають опанування викладачами і студентами комплексу професійно-педагогічних компетентностей, що забезпечують фаховий розвиток особистості, розширюють можливості творчої самореалізації, створюють умови для інтерпретації хорових творів на високохудожньому рівні.

Література

1. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 232 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна і мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 360.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
4. Музыкальное образование: Методолого-методическая подготовка учителя музыки: Программы дисциплин по специальности 030700 – Музыкальное образование: Для педагогических университетов и институтов. – М.: Флинта, 2000. – 200 с.